

Z. Br. / E. O.

W stulecie Kanału Sueskiego

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 15/2, 428-429

1970

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Czasów starożytnych sięgają dzieje połączenia żeglugowego mórz: Śródziemnego i Czerwonego; do tych pradziejów Kanału Sueskiego nawiązują tytuł i wstęp artykułu Kazimierza Stefańskiego *W stulecie dziewiątego cudu świata*, zamieszczonego w nrze 34. Artykuł koncentruje się jednak głównie na osobie inż. Stanisława Janickiego, który kierował budową jednego z odcinków Kanału³. Interesujące są tu przede wszystkim fragmenty listów Janickiego z pierwszego okresu budowy, ogłoszonych w 1865 r. w „Tygodniku Ilustrowanym”, oraz fragmenty pochodzącego z tegoż czasopisma reportażu z otwarcia Kanału w 1869 r.⁴

Sprawy polskie są też najciekawszym elementem, zamieszczonego na czołowym miejscu przedświątecznego (51) numeru „Przeglądu”, artykułu Tadeusza Podwysokiego *Nihil novi sub sole*. Teza artykułu brzmi: „sporo jest rozwiązań, konstrukcji, metod obecnie rozwijanych, które mają swych protoplastów w czasach antycznych bądź we wczesnym średniowieczu”. Tezę tę egzemplifikuje autor przykładami wiertarek egipskich i laminowanych pancerzy kawalerii Aleksandra Wielkiego, ale przede wszystkim — przykładami produkcji trucizn dla pokrywania grotów strzał oraz produkcji barwników roślinnych za pierwszych Piastów.

Całkowicie natomiast tematyce polskiej poświęcone są dwa tylko, i to sprawozdawcze artykuły: w nrze 42 znajdujemy podpisaną al informację o *Skansenie w Bóbrce*, a w nrze 52 — artykuł Mirosława Korwina *Na ratunek Kanału Augustowskiego*, oparty o materiały sesji poświęconej temu zabytkowi techniki⁵.

Ten zestaw materiałów historycznoteknicznych z jednego półrocza „Przeglądu Technicznego” skłania do wniosku o pewnej przypadkowości w ich doborze. Częstsze jednak niż dawniej ukazywanie się takich materiałów pozwala mieć nadzieję, że „organ główny Naczelnej Organizacji Technicznej” przejdzie w dalszym swym rozwoju do dobrze planowanej akcji upamiętniania osiągnięć polskiej techniki i upowszechniania o nich wiedzy wśród technicznej kadry naszej gospodarki.

Eugeniusz Olszewski

W STULECIE KANAŁU SUESKIEGO

W listopadzie 1969 r. minęło sto lat od otwarcia Kanału Sueskiego; w związku z tym w prasie polskiej ukazało się nieco publikacji o historii budowy tej drogi wodnej.

Najwcześniej bodaj, bo już w sierpniu, artykuł rocznicowy pojawił się w „Przeglądzie Technicznym”¹. Najobszerniejszy zaś i najlepiej udokumentowany artykuł opublikował w nrze 10/1969 „Młodego Technika” (ss. 56—67) Bolesław Orłowski.

W miesiącu rocznicowym ukazały się m. in. artykuły: Klemensa Hejmowskiego *Od Ptolemeusza do Nasera* w nrze 46 „Tygodnika Morskiego” oraz Kazimierza Dziewanowskiego „*Oś świata*” *chwilowo nieczynna* w nrze 11 „Morza”; obok artykułu „Morze” zamieściło nie podpisaną notatkę o Stanisławie Janickim: *Polak bu-*

³ Por. niżej informację *W stulecie Kanału Sueskiego* o innych artykułach rocznicowych w prasie polskiej, które także wspomniały działalność Janickiego.

⁴ Bezskrytycznie natomiast K. Stefański powtórzył za pracą K. Sidora *Rewolucja pod piramidami* informację, jakoby Janicki, pracując przy budowie Kanału, „zawarł przyjaźń z Henrykiem Sienkiewiczem”, tak że „dzieci Janickiego nasunęły Sienkiewiczowi pomysł napisania *W pustyni i w puszczy*”. Tymczasem w okresie powstawania Kanału Sienkiewicz kończył dopiero gimnazjum i studiował w Szkole Głównej, a *W pustyni i w puszczy* napisał w przeszło 40 lat po otwarciu Kanału.

⁵ Por. w *Kronice* niniejszego numeru (ss. 457—459) sprawozdanie z tej sesji.

¹ Por. wyżej informację *Historia techniki w „Przeglądzie Technicznym”*.

dawnym Kanału Sueskiego. O inżynierze tym mówi też artykuł w „Tygodniku Morskim”. Ciekawe jest, że oba te periodyki zajęły się właśnie tym, do niedawna mało znanym inżynierem², nie wspomniały natomiast o innym techniku polskim, który pracował w latach 1885—1919 w Egipcie w Towarzystwie Budowy Kanału Sueskiego — o Mieczysławie Geniuszu³.

Z. Br. i E. O.

NA RATUNEK TWIERDZY W WISŁOUJŚCIU

W nrze 46/1969 „Polityki” Andrzej Zbierski zaapelował o zagospodarowanie dla celów turystyczno-rekreacyjnych i muzealnych zespołu twierdzy morskiej w Gdańsku-Wisłoujściu, unikatowego na ziemiach polskich zabytku dawnej techniki fortyfikacyjnej, na którego terenie znajduje się też najstarsza zachowana na wybrzeżu polskim wieża-latarnia morska.

Zespół ten częściowo zniszczyła ostatnia wojna, następnie zabezpieczyliśmy go i częściowo zrekonstruowaliśmy (roboty budowlane trwały do 1968 r.). Obecnie zabytek jest systematycznie niszczony, dewastują tutaj „to, co pozostało i to, co z trudem odbudowano”, a „dzieje się to wszystko tuż pod bokiem portu i Westerplatte” — pisze autor (my zaś dodamy, że dzieje się to przede wszystkim pod bokiem komisariatu milicji, który mieści się na terenach twierdzy).

Z. Br.

KAZIMIERZ CZARNOWSKI — NIE ZNANY PIONIER ŻEGLUGI PODWODNEJ

W 1964 r. w radzieckim czasopiśmie „Racionalizator i Izobrietatel” ukazał się artykuł byłego oficera marynarki wojennej inż. Olega Szestichina o okręcie podwodnym, zaprojektowanym ok. 1825 r. przez Polaka urodzonego w guberni mińskiej, Kazimierza Czarnowskiego (1791—1847).

Autor artykułu z nazwiskiem tym zetknął się po raz pierwszy w 1941 r., w publikacji historyka techniki prof. Michaiła Gerneta. Korespondencję, jaką Czarnowski prowadził z carem w sprawie swego (nie zrealizowanego) projektu, opublikowało czasopismo „Krasnyj Archiw” tuż przed wojną niemiecko-radziecką. Publikacje te uszły więc uwadze historyków. Po wojnie Szestichin wiele lat poświęcił poszukiwaniu szczegółów biografii polskiego wynalazcy i sporo ich udało mu się znaleźć.

O historii tych poszukiwań i o samym projekcie Czarnowskiego pisze w nrze 11/1969 miesięcznika „Morze” Ryszard Badowski. Autor artykułu („Nautilus” Kazimierza Czarnowskiego) rozpoczyna od wzmianki, wydrukowanej w połowie marca 1969 r. w moskiewskich „Izwestiach”, informującej, że w Muzeum Państwowym Białoruskiej SRR wykonano model łodzi podwodnej zaprojektowanej przez Czarnowskiego. W artykule w „Morzu” znajduje się rysunek tej łodzi.

Z. Br.

² Por. notatkę Polak — *budowniczy Kanału Sueskiego* w nrze 1/1968 „Kwartalnika”, s. 210; Janickiemu poświęcony jest też głównie rocznicowy artykuł w „Przełędzie Technicznym”.

³ *Polski słownik biograficzny* (t. 7. Kraków 1948—1958, ss. 385—386) podaje, że w Towarzystwie Budowy Kanału pracowali wcześniej dwaj bracia Kuczewscy, z których jeden był ojczymem M. Geniusza; wiadomość tę powtórzył w „Młodym Techniku” B. Orłowski.